

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในแทบทุกประเทศ รัฐยอมรับและเล็งเห็นถึงความผิดพลาดดังกล่าวจึงกำหนดมาตรการรื้อฟื้นคดีอาญาในคดีซึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดขึ้นมาพิจารณาใหม่ แต่เนื่องจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงได้กำหนดไว้อย่างจำกัดและรัดกุม

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้มีมาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดอยู่ 3 ประการ คือ การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ซึ่งต่างก็มีหลักเกณฑ์และวิธีการที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ มาตรการเหล่านี้มิได้มีไว้เพื่อนำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างครอบคลุมทุกกรณี ดังนั้นในหลายๆ ประเทศจึงได้กำหนด มาตรการโดยยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ใช้เป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาของศาล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาด คือ การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน เป็นมาตรการที่นำมาใช้ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ดังนั้นจะขอกล่าวถึงมาตรการต่างๆ ดังกล่าว โดยเปรียบเทียบกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อให้ทราบถึงหลักการที่สำคัญของมาตรการดังกล่าว นั้น

การอภัยโทษมีใช้มาตั้งแต่โบราณกาล เป็นมาตรการแห่งความกรุณาปรานีที่ประมุขของรัฐหรือฝ่ายบริหารยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาล ในบางกรณีใช้เพื่อแก้ไขความเข้มงวดของคำพิพากษา การยกโทษให้อาจยกให้ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ การยกโทษโดยการปล่อยตัวไปเป็นการยกโทษให้ทั้งหมด การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา เช่น การเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต โดยการยกโทษให้ถือว่าเป็นการยกโทษ

ให้บางส่วน อนึ่ง การยกโทษให้นั้นอาจเป็นการยกโทษให้โดยเด็ดขาดหรือมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ซึ่งผู้ได้รับการยกโทษโดยมีเงื่อนไขจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขผู้ที่ได้รับการยกโทษก็จะถูกนำตัวกลับคืนเรือนจำ

การยกโทษมีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ หลักการบรรเทาความรุนแรงของกฎหมาย หลักแห่งความกรุณา และหลักการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม¹

ในปัจจุบันการยกโทษเป็นพระราชอำนาจ ของพระมหากษัตริย์ไทยที่ปวงชนชาวไทยถวายให้ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ² และถือเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐ ที่จะพระราชทานอภัยโทษ (Royal Pardon) ให้เนื่องในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ซึ่งเป็นมิ่งมงคลของบ้านเมือง ซึ่งเป็นการยกโทษโดยทั่วไป (general pardon)

เมื่อผู้ต้องโทษได้รับการยกโทษ โดยทั่วไปถือว่าการยกโทษมีผลเป็นเพียงยกเว้นโทษโดยไม่นำโทษมาใช้บังคับต่อไปเท่านั้น แต่ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาให้ลงโทษ กล่าวคือไม่ถือว่ายกให้ซึ่งความผิด ผู้ได้รับการยกโทษยังคงมีมลทินด้วย ผลของคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดติดตัวตลอดไป

การยกโทษเป็นมาตรการที่มีมาช้านานแล้ว โดยควบคู่ไปกับการลงโทษผู้กระทำความผิด การยกโทษแต่เดิมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาและการแก้ไขความไม่เป็นธรรมในการลงโทษผู้บริสุทธิ์ และมีผลเป็นการยกให้ซึ่งความผิดและโทษที่กำหนดไว้ด้วย แต่ในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ถือว่าการยกโทษเป็นการยกให้ซึ่งความผิดและโทษ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากข้อโต้แย้งที่ว่า การยกโทษเป็นการกระทำโดยฝ่ายบริหารเป็นการก้าวล่วงในการใช้อำนาจตุลาการ การยกโทษจึงเพียงแต่ยกโทษ หรือลดโทษให้เท่านั้น กล่าวคือคำพิพากษาที่ให้ลงโทษยังคงอยู่เพียงแต่ไม่ต้องรับโทษหรือรับโทษเพียงบางส่วนเท่านั้น และข้อจำกัดสิทธิทั้งหลายเนื่องจากผลของคำพิพากษายังเหมือนเดิมทุกประการ โดยอาจมีการกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับผู้ที่จะได้รับการยกโทษตามลักษณะประเภทของความผิด สภาพของนักโทษและระยะเวลาแห่งการต้องโทษเป็นสำคัญ เช่น พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งเป็นการยกโทษโดยทั่วไป ส่วนการยกโทษเป็นรายบุคคล ปรากฏว่าจำนวนส่วนใหญ่มักจะยืนยันว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ และคัดค้านคำพิพากษาแทบทั้งสิ้น ซึ่งหลักการที่ถูกต้องจะต้องเป็นการขอ “เมตตาธรรม” มิใช่ขอ “ความยุติธรรม” ด้วยเหตุผลที่ว่าความยุติธรรมต้องไปขอจากศาล

¹ วาสนา รอดเอี่ยม. (2524). การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก. หน้า 84-85.

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 225 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

การนิรโทษกรรม หมายถึง มาตรการที่สังคมต้องการลืมเลือนซึ่งการกระทำที่มีโทษทางอาญา โดยการที่รัฐชาติปัดยัยยกเลิกและลืมการกระทำซึ่งเป็นความผิดอาญาในอดีตของบุคคลทั้งหลายหรือบุคคลบางประเภท ซึ่งโดยปกติเป็นความผิดเกี่ยวกับการเมือง (Political offenses) การล้มล้างรัฐบาล (treason) การคบคิดเป็นกบฏ (sedition) หรือ การกบฏ (rebellion) ดังนั้น การนิรโทษกรรมจึงมุ่งถึงประโยชน์ที่จะลืมเลือนซึ่งข้อขัดแย้ง หรือการกระทำผิดทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และเพื่อให้เป็นการลืมเลือนซึ่งข้อขัดแย้งทางการเมืองอย่างแท้จริง การนิรโทษกรรมจึงมีผลยกให้ซึ่งความผิด โดยไม่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และการนิรโทษกรรมอาจกระทำได้ทั้งก่อนหรือหลังการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

ในประเทศไทยไม่ได้กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการในการนิรโทษกรรมไว้ในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเป็นการเฉพาะเหมือนดังเช่นการอภัยโทษ โดยการนิรโทษกรรมส่วนใหญ่แล้วจะใช้กับความผิดที่เกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ เช่น ความผิดฐานกบฏ และจลาจล การรัฐประหาร การยึดอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน เป็นต้น ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะตราเป็นพระราชกำหนด โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกรณียกเว้นให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจนิติบัญญัติ ในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติไว้ชั่วคราวและเมื่อรัฐสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้นแล้วจึงมีผลบังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การนิรโทษกรรมเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาได้วิธีหนึ่ง โดยมีข้อสรุปถึงการไม่สมควรเอาผิดหรือเอาโทษแก่ผู้กระทำผิดต่อไป ซึ่งความผิดที่จะได้รับนิรโทษกรรมมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองคลี่คลายลงจึงเป็นเหตุให้มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้สังคมลืมเลือนซึ่งการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งเป็นความผิดทางอาญา การนิรโทษกรรมจึงกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคม การนิรโทษกรรมในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมาจะเป็นการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องจากกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติ หรือกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการของการนิรโทษกรรมไว้โดยเฉพาะ ดังเช่นการอภัยโทษที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังนั้น หลักเกณฑ์ต่างๆ เช่น บุคคลที่จะได้รับประโยชน์ หรือผลของการนิรโทษกรรมจึงต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นกรณีๆ ไป โดยที่กฎหมายนิรโทษกรรม ควรต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ เรื่องออกมาลบเลือนการกระทำที่เป็นความผิดที่เกิดจากความขัดแย้งของคนในชาติ จึงไม่ควรใช้บ่อยหรือใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่น เพราะจะทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ การนิรโทษกรรมก็จะกลายเป็นแค่นโยบายทางการเมือง

การล้างมลทินเป็นมาตรการแห่งความเมตตาปรานี เพื่อเป็นการตอบแทนความประพฤติดีของผู้ถูกลงโทษซึ่งได้รับโทษแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคืนสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมายให้แก่ผู้ต้องโทษ และให้สถานภาพทางสังคมที่เสียไปด้วยผลของคำพิพากษา กล่าวคือ แม้ว่าผู้ต้องโทษจะพ้นโทษแล้ว แต่ผลของคำพิพากษาให้ลงโทษทำให้ผู้ต้องโทษถูกจำกัดสิทธิบางประการต่างจากบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยต้องโทษ และเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเองเพื่อการกลับเข้าสู่สังคม

ในประเทศไทย การล้างมลทินมิได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างแน่นอนตายตัวว่าจะล้างมลทินได้ในกรณีใดบ้าง หรือมีหลักเกณฑ์วิธีการอย่างไรดังเช่นการอภัยโทษ การล้างมลทินในประเทศไทย จึงเป็นการให้อภัยโดยรัฐแก่ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งคราว จึงอาจกล่าวได้ว่าการล้างมลทินในประเทศไทย อยู่บนหลักการของความเมตตากรุณา และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมที่ดี โดยการให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิดในวาระที่มีโอกาสสำคัญของบ้านเมือง

การล้างมลทินเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาได้วิธีหนึ่ง เป็นมาตรการที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตากรุณา เพื่อตอบแทนความประพฤติดีของผู้ถูกลงโทษซึ่งได้ประพฤติตัวดีสมควรที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้ โดยการคืนสถานภาพทางสังคมที่สูญเสียไปด้วยผลของคำพิพากษาให้ลงโทษ สำหรับการล้างมลทินในประเทศไทย มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ผลของการล้างมลทินไว้ในกฎหมายอย่างแน่นอนตายตัวดังเช่นการอภัยโทษ การล้างมลทินในประเทศไทยจึงเป็นการแสดงออกของความเมตตากรุณาของรัฐที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งคราว โดยถือเป็นประเพณีเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง ซึ่งควรจะได้มีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษ จึงมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นการลบล้างความผิดอันเนื่องมาจากความประพฤติดีของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษเป็นสำคัญดังเช่นประเทศฝรั่งเศส ส่วนผลของการล้างมลทินถือว่าผู้นั้นไม่เคยกระทำความผิดหรือถูกลงโทษมาก่อน

จากการศึกษามาตรการทั้งสาม ซึ่งได้แก่ การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ต่างก็มีแนวความคิด หลักเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่จะนำมาใช้แตกต่างกันออกไป เช่นการอภัยโทษขึ้นอยู่กับอำนาจของฝ่ายบริหาร และในการอภัยโทษ ผลของคำพิพากษาที่ให้ลงโทษยังคงอยู่เพียงแต่ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษน้อยลงเท่านั้น หรือแก้ไขความผิดพลาดหรือความรุนแรงในการลงโทษ ส่วนการนิรโทษกรรม แม้จะมีผลเป็นการลบล้างการกระทำที่เป็นความผิด ทำให้ผู้ได้รับนิรโทษกรรมอยู่ในฐานะไม่เคยกระทำความผิดหรือต้องโทษทางอาญามาก่อน แต่ความผิดที่จะได้รับนิรโทษกรรมมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และใช้แก่บุคคลไม่เจาะจงตัว และกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะให้ความเห็นชอบในการนิรโทษกรรม ส่วนการล้างมลทิน แม้จะมีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาโดยถือว่าผู้ได้รับการล้าง

มลทินไม่เคยกระทำความผิดหรือถูกลงโทษมาก่อน แต่การล้างมลทินมีวัตถุประสงค์ล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด เนื่องจากความประพฤติดีของผู้ที่ถูกศาลลงโทษเป็นสำคัญ ไม่ใช่เนื่องจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย

ในประเทศไทยได้มีการใช้มาตรการดังกล่าวมาแล้วทั้งสิ้น แต่มาตรการดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรง เช่น ในการอภัยโทษแม้หลักการอภัยโทษจะมีหลักการบรรเทาความรุนแรงของโทษ หลักการแห่งความกรุณา และหลักการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็ตาม แต่การอภัยโทษในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ฝ่ายบริหารจะให้อภัยโทษโดยถือหลักแห่งความกรุณามากกว่าหลักการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม สำหรับผลของการอภัยโทษมีผลเพียงเป็นการละเว้นไม่บังคับโทษตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเท่านั้น แต่ไม่มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา ผู้ได้รับการอภัยโทษจึงยังคงมีมลทินตามคำพิพากษาอยู่ กล่าวคือยังได้ชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิดอยู่ จึงอาจถูกเพิ่มโทษในกรณีไปกระทำความผิดอีก นอกจากนั้นสิทธิที่ผู้ได้รับการอภัยโทษต้องสูญเสียไปเนื่องจากผลของคำพิพากษาให้ลงโทษก็จะไม่ได้รับสิทธินั้นคืน เช่น ในกรณีที่ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกแม้จะได้รับการอภัยโทษแล้วก็ตาม ก็จะถูกจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพตามกฎหมายอื่นต่อไป ส่วนการนิรโทษกรรมในประเทศไทยมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และผลของการนิรโทษกรรมไว้ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งเป็นการทั่วไป แต่ต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมแต่ละฉบับ ดังนั้น จึงมิใช่เป็นสิทธิของบุคคลที่จะขอนิรโทษกรรมให้กับตนเอง แต่เป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหารเมื่อได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ หรือเป็นอำนาจของผู้ทำการปฏิบัติ หรือรัฐประหารสำเร็จ ที่จะให้มีการนิรโทษกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับความผิดเกี่ยวกับการเมือง และกับบุคคลโดยไม่เจาะจงตัว ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์และวิธีการของการนิรโทษกรรมมิได้มีไว้เพื่อนำมาแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้โดยตรง สำหรับการล้างมลทินก็เช่นเดียวกับการนิรโทษกรรม กล่าวคือ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และผลของการล้างมลทินไว้ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งเป็นการทั่วไป จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายล้างมลทินแต่ละฉบับ ดังนั้น จึงมิใช่เป็นสิทธิของผู้ต้องโทษที่จะขอล้างมลทินให้แก่ตนเอง แต่เป็นดุลพินิจของรัฐที่จะพิจารณาให้ความเห็นชอบออกกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษทั้งหลาย โดยการลบล้างซึ่งความผิดแก่ผู้ต้องโทษเป็นครั้งคราว บนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา ซึ่งเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและราชประเพณีในโอกาสที่สำคัญของบ้านเมือง แม้ว่าผลของการล้างมลทินจะถือว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นผู้กระทำความผิดมาก่อนก็ตาม แต่ผู้ได้รับการล้างมลทินจะไม่ได้รับสิทธิเรียกร้องใดๆ จากการลบล้างความผิดทั้งสิ้น จึงมิใช่เป็นการคืนสิทธิแก่ผู้ต้องโทษ

อย่างสมบูรณ์ เพราะการล้างมลทินไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยแต่อย่างใด

เพราะฉะนั้น แม้มาตรการเหล่านี้จะส่งผลในทางกฎหมายให้คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วหมดผลผูกพันตัวผู้ที่ได้รับโทษก็ตาม แต่มาตรการเหล่านี้ก็ได้เป็นการแก้ไขที่จุดบกพร่องของกระบวนการพิสูจน์ความผิดของรัฐ และมีอาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการอื่นเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องของกระบวนการพิสูจน์ความผิด โดยมีแนวความคิดเพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้แก่ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในต่างประเทศ การกำหนดมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ผิดพลาดด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีทั้งการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ และการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ กลุ่มประเทศที่มีเฉพาะการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ ตัวอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เบลเยียม สเปน และอิตาลี โดยมีแนวคิดคือการแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นการชดเชยเกียรติยศของจำเลย หรือของวงศ์ตระกูลให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะกระทำได้ แต่ก็มีในบางประเทศเช่น ประเทศเยอรมนี ออสเตรเลีย และไต้หวัน ยอมรับให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่เป็นโทษแก่จำเลยได้ โดยมีแนวความคิดว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้จงได้ สำหรับประเทศไทยมีการใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น แต่หากกรณีเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและผู้กระทำความผิดหลุดรอดไปไม่สามารถที่จะใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ ในประเทศไทย เคยมีตัวอย่างคดีเกิดขึ้น เมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นคดีตัวอย่างที่ผู้เสียหายกลับคำให้การ เป็นคดีความผิดฐานพยายามฆ่า และความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน โดยในชั้นสอบสวนผู้เสียหายได้ให้การว่าจำเลยเป็นผู้ทำร้ายและใช้ตัวจำเลยได้อย่างถูกต้อง เมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนคดีเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้เสียหายได้ติดต่อขอให้การเพิ่มเติม โดยกลับคำให้การว่าผู้ต้องหาไม่ใช่นายที่ทำความผิดและมีคนที่ไม่ใช่คนที่ยิงตัวผู้ต้องหา ผู้เสียหายไม่รู้ไม่เห็นสิ่งใดทั้งสิ้น เห็นได้ว่าคำให้การของเจ้าทุกข์ที่กลับคำว่าร้ายไม่ใช่ผู้ที่ทำร้ายและใช้ปืนยังเป็นการให้การที่ขาดเหตุผลสนับสนุน ผิดไปจากคำให้การเดิมที่ยืนยันชัดเจนว่าจำเลยเป็นคนยิง ซึ่งจุดนี้แสดงให้เห็นว่ามีเรื่องผิดปกติเกิดขึ้นกับเจ้าทุกข์ เพราะตามปกติแล้วคดีต่างๆ หากเจ้าทุกข์ขอให้การเพิ่มเติม ก็จะเป็นการช่วยเพิ่มหลักฐานทำให้คดีแน่นหนามากขึ้น แต่คดีนี้ถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติมาก เจ้าทุกข์ขอให้การเพิ่มเติม แต่กลับทำให้พยานหลักฐานในคดีอ่อนลง³ และคดีนี้ผู้เสียหายได้บิกความใน

³ (2540,14 กรกฎาคม). ผู้จัดการรายสัปดาห์. หน้า 9.

ชั้นศาลว่าคำให้การในชั้นสอบสวนครั้งแรก ระหว่างนั้นผู้เสียหายมีสติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ เพราะฤทธิ์ยาประกอบกับดวงตามองไม่เห็น และให้การว่าจำเลยเป็นคนทำร้าย เพราะฟังเพื่อนและคนที่มาเยี่ยม ส่วนในการชี้ตัวโดยจัดคนไว้ 6-7 คน ดำรวจได้ถามว่าจำเลยคือคนไหน พยานเคยเห็นหน้าจำเลยในหนังสือพิมพ์จึงชี้ตัวไป โดยตำรวจไม่ได้ถามว่าใครคือคนที่ทำร้าย หากถามเช่นนี้ พยานก็จะไม่ชี้ตัวจำเลย ส่วนบิดาของผู้เสียหายก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่าบุตรชายไม่ได้กลับคำให้การ แต่ให้การเพิ่มเติมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สำหรับคนร้ายที่ทำร้ายลูกชายตนไม่คิดสืบหาอีก⁴ ผลคดีนี้ในที่สุดศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษายกฟ้องจำเลย โดยศาลเชื่อว่าที่ผู้เสียหายขอให้การใหม่ โดยไม่ระบุว่าคนร้ายคือจำเลย เป็นการให้การโดยสมัครใจ มิได้เป็นการช่วยเหลือจำเลย หรือเกิดจากการข่มขู่บังคับ ศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานโจทก์ยังมีพิรุธว่าจำเลยจะเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย พิพากษายกฟ้อง จากคดีตัวอย่างดังกล่าว เห็นได้ว่าอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งตามหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศเออโรนิ ออสเทรีย และได้หวั่น หากมีเหตุตามกฎหมายที่สามารถร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษ ก็อาจนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ อันจะเป็นการป้องปราม และก่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคมได้อย่างแท้จริง ปัญหา⁵นี้ จึงนำไปสู่แนวทางการใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยว่าควรจะเป็นไปในแนวทางใดถึงจะเหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดที่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายไทย
4. เพื่อวางหลักเกณฑ์ในการใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณและในทางที่เป็นโทษ เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อให้การใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

⁴ (2541,23 มกราคม). ข่าวสด .หน้า 1, 15.

⁵ (2542,1 กันยายน). ข่าวสด. หน้า 1, 12.

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

กำหนดขอบเขตการวิจัยเฉพาะกรณีความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม วิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

1.4 สมมติฐาน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ หรือระบบการพิสูจน์ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือผู้บริสุทธิ์ แม้จะมีประสิทธิภาพเพียงใด ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นแม้คำพิพากษาของศาลซึ่งถึงที่สุดแล้วย่อมมีผลบังคับทางกฎหมายเด็ดขาดก็ตาม ก็ไม่สมควรที่จะปล่อยให้มีความผิดพลาดอยู่ตลอดไปโดยไม่แก้ไขให้ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะใช้การวิจัยจากเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ รวมถึงวิทยานิพนธ์และบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ ในอันที่จะนำมาประกอบการศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ และหลักเกณฑ์ของหลักกฎหมายในเรื่องนี้ และสามารถนำหลักกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายเรื่องนี้มาพิจารณาประกอบเพื่อการใช้ และการตีความหลักกฎหมายของไทยให้สมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทย
3. เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่เปิดโอกาสให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษในประเทศไทย เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการลงโทษ เพราะความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าด้วยเหตุใด